

לנוכח איומים קיומיים, מלחמה גרעינית ורצח-עם במזרח התיכון

לו רנה ברס

המלחמה" הטמא ל"עולם האסלאם" הקדוש – הגנה עצמית הכרחית, היא דאגה לגיטימית.

האם בעניין זה יש ל"צדק" פנים אחרות? יש הטוענים בתוקף נגד כל מכת מנע מקדימה אמריקאית ו/או ישראלית תוך הסתמכות מוזרה על הצורך לכאורה ב"הגינות". על פי טיעון זה, לישראל יש כבר נשק גרעיני. מדוע אפוא יש לנהוג באיראן בצורה שונה? המשפט הבינלאומי מדבר שוב ושוב על "שוויון ריבוני". האם שלילה מאיראן של מה שהותר בשתיקה לישראל אינה לחוסר "הגינות" מובהק?

לא ולא. כוחותיה הגרעיניים של ישראל נותרים עמומים ובלתי מוצהרים בכוונה תחילה. לא הדרג המדיני בישראל ולא הצבאי נופפו אי פעם באיום גרעיני על אויביה וישראל מעולם לא קראה למחיקתה של מדינה אחרת "מן המפה". אמצעי הלחימה הגרעיניים של ישראל קיימים אך ורק כדי להגן על מדינת היהודים מתוקפנות המצהירה כי בכוונת התוקפן להשמיד את ישראל. הנה כי כן, נשקה הגרעיני של ישראל הוא נשק אולטימטיבי כדי למנוע השמדה נוספת של העם היהודי.

כוח ההרתעה הגרעינית של ישראל לא ישמש אלא לפעולת תגמול הגנתית על מכות ראשונות מסיביות של האויב. דהיינו, בראש ובראשונה, התקפות איראניות תוך שימוש באמל"ח גרעיניים ו/או ביולוגיים מסוימים. בינתיים, אף אחד מאויביה של ישראל אינו בעל אמל"ח גרעיניים, אולם מצב זה עלול להשתנות. אם יהיה על ישראל להתמודד מול אויבים גרעיניים באחד הימים, היא תוכל לבחור להסתמך על האמל"ח הגרעיניים שלה כדי לצמצם את הסיכונים במלחמה בלתי קונבנציונלית, אולם זאת אך ורק בתנאי שמדינות האויב אשר רכשו יכולת גרעינית

ע"ת חשכה, מתחילה העין לראות", אומר המשורר תיאודור רותקה (Roethke). עתה, בסיוע חוש ראייה משופר, עלינו לראות בבהירות את

האיום הגרעיני האיראני בשדה הראייה שלנו. למרות הערכת המודיעין הלאומית של ארה"ב (NIE) שפורסמה לאחרונה, התומכת משום מה (!?), למעשה בהונאות ובשקרים הרבים של טהרן, האיום הבלתי קונבנציונלי עודנו איום קיומי. מכאן שאין לשלול מכת מנע מקדימה ישראלית ו/או אמריקאית נגד תשתיות ונכסים גרעיניים של איראן.

למען הסר כל ספק, אין זה סביר כי לממשל בוש תהיה עתה נכונות מדינית ליטול על עצמו פעולת הגנה עצמית מקדימה כה בלתי פופולרית (אף כי חוקית לחלוטין). ברור גם כי העלויות הדיפלומטיות הנלוות והקשיים המבצעיים לגבי ישראל יהיו ניכרים. לעומת זאת, לא לעשות דבר משמעותי לצורך הגנה – ולהרשות "התגרענות" של משטר הדוגל ברצח-עם מוצהר – פירושו חוסר אחריות חמור ביותר, וזאת בלשון המעטה מופלגת.

הציווי המוסרי הוא ברור. מחויבותה הראשונה במעלה של כל מדינה, היא הבטחת הגנה לאזרחיה. בסופו של דבר יש לשמור על חיי החפים מפשע. בשעה שאיראן מכריזה בגלוי על אמונתה בחזון אחרית הימים השיעי – סדרת קרבות אחרונים הכרחיים על מנת להפוך את "עולם

רופ' לו רנה ברס והוא מחברם של ספרים ומאמרים רבים העוסקים באסטרטגיה גרעינית ובמלחמה גרעינית. הוא מפרסם דרך קבע בנתיב. **פרופסור ברס** היה היו"ר של "פרויקט דניאל", אשר הגיש את הדו"ח המיוחד על עתידה האסטרטגי של ישראל לראש הממשלה הקודם של ישראל, אריאל שרון, ב-16 בינואר 2003. ראו, נייר עמדה מס' 155 של מרכז אריאל למחקרי מדיניות.

מבצעית (1) תנהגה בהגיון; (2) תהיינה משוכנעות כי ישראל תגיב בפעולת תגמול גרעינית אם תותקף באמל"ח גרעיניים ו/או ביולוגיים הרסניים.

בפני ישראל ובעלת בריתה ארה"ב, עם כל ההסתייגות בהחלט המונח "בעל ברית", על ארה"ב בימים אלו, תעמודנה בעיות סבוכות לזיהוי ולפתרון אם תורשה מדינת אויב כאיראן "להתגרען". בעיות אלה יסכלו את הרעיון הפשוט אך הלא-מציאותי של מאזן הרתעה גרעיני באזור. המזרח התיכון אינו יכול לקיים את שיווי המשקל שאפיין בעבר את יחסי ארה"ב-בריה"מ. מתוך סיבות של שיקול דעת לקוי, תאונה, ירי בלתי מרשה, חוסר הגיון בוטה, או ציוויים לכאורה של "ג'יהאד", עלולה מדינת אויב בסביבה קדחתנית זו, להעדיף להנחית מכה ראשונה גרעינית נגד ישראל למרות יכולתה הגרעינית הברורה והמובטחת של מדינת היהודים. אל נלך שולל. אין להשיג מלחמה קרה בנוסח "השמדה הדדית מובטחת" ("מאזן אימה" כביכול) במזרח התיכון.

לאחר כל תוקפנות גרעינית מצד האויב, ישראל תגיב במכת תגמול גרעינית. אף כי נשמרת סודיות מוחלטת לגבי הדוקטרינה המדויקת של ישראל בקביעת היעדים, תגמול שכזה ודאי ישוגר נגד עיר הבירה של התוקפן ו/או נגד מטרות בעלות ערך עירוניות אחרות. לא יהיו כל בטחונות, בתגובה לרצח-עם מסוג זה, כי ישראל תגביל עצמה למכת-נגד אך ורק על מטרות צבאיות. להבהרה נוספת יהא מועיל לקרוא את הדו"ח הסופי של פרויקט דניאל, "עתידה האסטרטגי של ישראל".

ומה אם המכות הראשונות של האויב תהיינה "רק" באמל"ח כימי ו/או ביולוגי "משני"? במקרה זה, עלולה ישראל בכל זאת להנחית, כהשערה, תגמול גרעיני מידתי, אולם הדבר מותנה במידה רבה בצפיפותיה המחושבות של ישראל להמשך התוקפנות ובהגדרותיה המשותפות למגבלת נזק יחסי. אם תספוג ישראל מכה ראשונה קונבנציונלית מסיבית, אין להוציא מכלל אפשרות תגובה גרעינית. צעד כזה יהיה סביר אם:

(1) התוקפן נראה כמי שמחזיק בעתודה של נשק גרעיני או אמל"ח אחרים להשמדה המונית; ו/או
(2) מנהיגי ישראל יאמינו כי אמצעי תגמול לא-גרעיניים אין ביכולתם למנוע השמדה לאומית. בהתחשב בממדיה הקטנים של ישראל, סף הנזקים הקיומיים המחושב, יהיה באופן מוגדר נמוך יותר, מאשר הרס מוחלט של ישראל.

לנוכח התקפות צפויות על עצם קיומה, יכולה ישראל להחליט על התקפת מנע מקדימה בכוחות קונבנציונליים נגד האויב התוקפן. תגובתה של מדינת היעד, היא שתקבע אפוא את צעדיה הבאים של ישראל. אם תגובה זו, תהיה גרעינית בכל צורה שהיא, ישראל תנקוט ללא ספק מכת נגד גרעינית. אם פעולת התגמול של אותו אויב תהיה כרוכה באמל"ח כימי ו/או ביולוגי, ישראל עלולה אף היא לתכנן

יוזמה להסלמה מסוימת. יוזמה מסוג זה, ידועה בלשון הצבאית כ"שליטת ההסלמה". ייתכן שישראל תזדקק לה כדי לשמור על קיומה של הרתעה תוך כדי מלחמה.

אם תגובתה של מדינת האויב למכת מנע מקדימה של ישראל, תוגבל למהלומות קונבנציונליות נגד יעדים קשיחים, אין להניח כי ישראל תנקוט פעולת תגמול גרעינית. אולם אם פעולת תגמול קונבנציונלית של מדינת האויב תהיה מהלומה כוללת המכוונת אל האוכלוסייה האזרחית של ישראל ואל יעדים צבאיים, אין להוציא מכלל אפשרות פעולת תגמול ישראלית גרעינית. ניתן לשלול פעולת תגמול כזו רק אם פעולות התגמול הקונבנציונליות של מדינת האויב, תהיינה מידתיות לחלוטין בהשוואה למכת המנע המקדימה של ישראל; מוגבלות אך ורק ליעדים צבאיים ישראלים; כפופות למגבלות המשפטיות של "צורך צבאי"; ומלוות בערובות מפורשות וניתנות לאימות של אי-הסלמה נוספת.

אמצעי הלחימה הגרעיניים של ישראל
קיימים אך ורק כדי להגן על מדינת
היהודים מתוקפנות המצהירה כי בכוננת
התוקפן להשמיד את ישראל

כמעט שאין להעלות על הדעת כי ישראל תחליט אי פעם להקדים מכת מנע גרעינית לתוקפנות של מדינת אויב כלשהי. אף שבנסיבות מיוחדות עלולה פעולה הגנתית כזו להיות הגיונית לחלוטין ואף חוקית – לפי חוות הדעת של בית הדין הבינלאומי משנת 1996 – אין זה סביר כי ישראל תרשה לעצמה להגיע לנסיבות של "הכל או לא כלום". יש גם לציין כי ישראל מחויבת מאז ומתמיד ל"טוהר הנשק" (על אף העובדה שביטוי זה קיבל לאחרונה ממד של אוזלת יד ותבוסתנות, והמענה הצבאי מצדה של ישראל על שיגור יומיומי של רקטות על עריה ויישוביה, הוא דוגמה פתטית משהו לכך) ולציות קפדני למשפט הבינלאומי ההומניטרי. מכת מנע מקדימה גרעינית מצד ישראל צפויה אך ורק אם:

(1) האויב או האויבים של ישראל השיגו באורח בלתי צפוי נשק גרעיני או אמל"ח לא-קונבנציונליים אחרים המסוגלים, לפי המשוער, להשמיד את המדינה היהודית;
(2) מדינת האויב הודיעה במפורש כי כוונתה לרצח-עם מקבילות ליכולותיה לעשות זאת;
(3) יש סימוכין לכך שמדינה זו מוכנה להתחיל בהליך סופי של "ספירה לאחור" לקראת שיגור;
(4) ישראל מאמינה כי למהלומות מנע מקדימות שאינן גרעיניות אין יכולת להשיג רמות של הגבלת נזק העולות בקנה אחד עם קיומה הלאומי.
מטרתם הראשונית של הכוחות הגרעיניים של ישראל

ישראל יהיה תמיד להימנע ממלחמה גרעינית עד כמה שאפשר.

אולם, עבור ישראל, מכות מנע מקדימות – גרעיניות ולא-גרעיניות – על פעולות תוקפנות בלתי קונבנציונליות של האויב, עלולות להוביל לחילופי אש גרעיניים. דבר זה תלוי, בחלקו, ביעילות וברוחב של קביעת היעדים הישראליים, מספר כלי הנשק הגרעיני שישרדו אצל האויב, ובכוננותם של מנהיגי האויב להסתכן בפעולות תגמול גרעיניות מצד ישראל. הסבירות של חילופי אש גרעיניים תהיה גדולה ביותר בשעה שיתאפשר לתוקפנים פוטנציאליים, ערבים ו/או איראנים, לפרוס מספר הולך וגדל של אמל"ח בלתי קונבנציונליים מסוימים בלי למשוך מהלומות מנע מקדימות, מתאימות ויעילות מצד ישראל.

אם תתאפשר פריסה בלתי שקולה כזו, ישראל עלולה לזנוח את האופציה של מכת מנע מקדימה לא-גרעינית. החלופות היחידות שלה למכת מנע גרעינית מקדימה תהיינה אפוא (1) מכת מנע קונבנציונלית ששוב איננה ברת תוקף; או (2) החלטה שלא לעשות דבר, ובכך להשעין את עצם קיומה של ישראל על ההיגיון הבעייתי של הרתעה גרעינית. פירושו של דבר הוא כי הסיכונים למכת מנע מקדימה גרעינית מצד ישראל, או של חילופי אש גרעיניים עם מדינת אויב, ושל מכות ראשונות גרעיניות של האויב ניתנים כולם לצמצום על ידי מכות מנע מקדימות לא-גרעיניות מצד ישראל. ■

חייבת תמיד להיות הרתעה לפני מעשה, ולא מהלומות מנע מקדימה או תגמול לאחר מעשה. עם זאת, אם אמל"ח גרעיניים יוכנסו אי פעם לסכסוך בין ישראל לאחת או יותר מן המדינות שעודן שואפות להשמידה, התוצאה עלולה להיות לוחמה גרעינית בצורה כלשהי. זה יהיה המצב כל עוד:

(א) המהלומות הראשונות של מדינת האויב נגד ישראל לא תהרוסנה את יכולת המהלומה השנייה של המדינה היהודית;

(ב) פעולת התגמול של מדינת האויב על מכת מנע מקדימה ישראלית קונבנציונלית לא תהרוס את יכולת התגובה הישראלית הגרעינית למהלומת התגמול;

(ג) מכות המנע המקדימות של ישראל, תוך שימוש בנשק גרעיני, לא תהרוסנה את יכולת המכה השנייה הגרעינית של מדינת האויב;

(ד) פעולת התגמול הישראלית על מכות ראשונות קונבנציונליות של מדינת האויב לא תהרוס את יכולת התגובה הגרעינית של מדינת האויב על פעולת התגמול הישראלית.

מנקודת מבט של הגנת ביטחונה וקיומה, פירושו של דבר הוא, כי על ישראל לנקוט צעדים מתאימים כדי להבטיח את הסבירות של (א) ו-(ב) לעיל ואת אי-הסבירות של (ג) ו-(ד). כפי שהובהר בדו"ח הסופי של פרויקט דניאל, "עתידה האסטרטגי של ישראל", האינטרס של

אין בכל מחסני הנשק בעולם אמצעי לחימה רב עוצמה יותר מכוח רצונה ונכונותה של אומה להתייצב מול אויביה.

רונאלד רייגן